

La passió segons Nancy Stokes

Nancy Stokes, encarnada per Emma Thompson a la pel·lícula de Sophie Hyde *Bona sort, Leo Grande* (2022), és vídua, té seixanta-dos anys i mai no ha tingut un orgasme. La Monique de *La dona trencada* (1968) de Simone de Beauvoir i l'Olga d'*Els dies de l'abandó* d'Elena Ferrante fa dècades que estan casades amb un marit per a qui ho van deixar tot; l'home de la Monique, molt francès, pretén quedar-se amb totes dues dones, i, en canvi, el marit de l'Olga comença a anunciar-li el divorci. L'última Premi Nobel de Literatura, Annie Ernaux, es va enamorar amb bogeria als gairebé cinquanta anys i va dedicar-hi dos llibres, un de torturat que en realitat era un recull del seu diari i un de refinat, més reflexiu, *Pura passió* (1992). La marquesa de Lambert va deixar per escrit al segle XVII que el que més convé a les dones passada la primera joventut és oblidar-se per complet dels homes.

Text **Júlia Bacardit** @JuliaBacardit

La llista de dones de la literatura que esperen l'amant amb frisança o que es desesperen pel rebuig dels homes és llarga, però el gènere creix i es cultiva a partir sobretot de la segona meitat del segle XX. És la literatura que Simone de Beauvoir sembla encetar amb *La dona trencada* (Deriva, 2002), escrita l'any 1968, i que després retrobem en altres autores franceses com Annie Ernaux o Valérie

Mréjen, que a la seva novel·la curta *L'agrume* repeteix l'esquema de l'enamorada que espera en va que soni el telèfon i que es repeteixin els encontres amb un amant que mai no hi és del tot. Aquestes dones més o menys madures dels llibres ens parlen en forma de monòleg entre l'amor que les desespera i el desig sexual. La professora Nancy Stokes, en canvi, no ha viscut ni una cosa ni l'altra.

Emma Thompson a *Bona sort, Leo Grande*, una pel·lícula que també tracta sobre la passió femenina a l'edat madura.

Baixar als inferns

El 29 d'octubre del 2020 l'actriu Lluïsa Mallol va estrenar al TNC l'adaptació que havia fet ella mateixa amb Araceli Bruch de *La dona trencada* de Simone de Beauvoir. L'endemà van haver de cancel·lar l'obra per les mesures covid. La protagonista del relat de Beauvoir, la Monique, escriu en un diari l'agonia que pateix quan el seu marit li confessa que té un afer amb una dona jove.

“Quan vaig llegir per primer cop *La dona trencada* —explica Mallol— em va impactar molt i vaig sentir que havia de dur-la a l'escenari. La Cesca Piñón dirigeix i l'Araceli i jo vam convertir el diari de la protagonista del relat en un monòleg”. Passades les restriccions de la pandèmia, l'obra es va reprendre a la Sala Atrium de Barcelona.

Al relat de *La dona trencada*, el marit li confessa l'afer amb una altra, però, d'entrada, li diu que tallarà amb ella; un altre dia diu que es queda a dormir a casa de l'amant, després marxa uns dies amb ella. La Monique, l'esposa i narradora, dubta de si mateixa, queda arraconada. Ell guanya terreny i ella cedeix a poc a poc. Per a Mallol el llibre va ser una revelació, la va apropar a la Simone de Beauvoir més vulnerable.

De Beauvoir havia publicat vint anys abans, a finals dels quaranta, la bíblia del feminisme occidental, *El segon sexe*. *La dona trencada* sembla ensenyar-nos el revers de l'alliberament: la dependència femenina respecte a l'afecte i l'atenció dels homes. La Monique, com l'Olga d'*Els dies de l'abandonament* d'Elena Ferrante (Navona, 2017), troba a faltar la calma matrimonial de donar-ho tot per fet i per segur, comença a dubtar de si mateixa i de la seva habilitat com a mare: potser ha estat massa intensa amb el marit i amb les filles, potser es fa pesada, potser no està a l'altura. La dona mira d'adaptar-se a la nova situació, queda amb un antic pretendent, s'open, prenen una copa a la casa conjugal i, quan veu el pretendent assegut a la butaca del marit infidel, li ha de dir que marxi. És incapaç de separar la sexualitat de l'amor pel company que la rebutja.

“El monòleg que vam fer a partir dels diaris de la protagonista —diu Mallol— és el monòleg d'una ruptura i del camí que fas per acceptar que una història s'ha acabat quan no ets tu qui ho decideixes. És el recorregut d'humiliació abans d'acceptar que s'ha acabat; en la recepció de l'obra em van dir que ja no passa, això, però jo crec que sí, que de fet fins i tot els pot passar als homes”. Lluïsa Mallol recorda que va ser dur, tant pel que suposa trobar-se sola dalt l'escenari com per l'angoixa d'una protagonista subjugada: “Ja ho ha fet i ja en vaig tenir prou; ja estic de tornada de tot, espero”. Al final la protagonista de Simone de Beauvoir es queda sola per avançar, s'allibera de si mateixa i dels seus prejudicis. Ha hagut de baixar als inferns, però se'n surt” →

→ Anne Thérèse de Marguenat de Courcelles, marquesa de Lambert (1647-1733), també semblava estar de tornada de tot quan va escriure *Sobre la vellesa de les dones*. Nascuda el 1647, la marquesa portava un dels salons més prestigiosos de París, on va viure i participar del segle de les llums vuitanta-sis anys. Al seu petit tractat *Sobre la vellesa de les dones*, Lambert assenyala que a les dones mai no els és gaire permesa la passió amorosa; tampoc en la joventut, però encara menys quan s'ha deixat enrere. La marquesa atribueix la culpa d'això als homes, però la seva recepta és la resignació, la redempció en l'amistat i en el benestar amb una mateixa.

Beauvoir i Ferrante aconsegueixen arrossegar-nos amb elles fins a la humiliació més baixa, però la sexualitat i el desig i plaer femení no és un tema tan central en el relat de Beauvoir ni tampoc en la novel·la de Ferrante. Embogida per la separació, l'Olga intenta sense èxit que el veí músic la penetri per darrere, però només perquè sap que el seu marit Mario ha redescobert el sexe amb la seva nova amant. La Monique de Beauvoir dubta de si mateixa, tem haver estat massa còmoda, tem demanar massa afecte, es penedeix d'haver viscut del record de la vida sexual que tenien. No troba a faltar el sexe com el troba a faltar Annie Ernaux, que a *Pura passió* (Angle, 2022) viu en l'anticipació de la trobada que vindrà i el record de l'acoblament. La feminista *trencada* també és Annie Ernaux, però de manera oposada. Si Monique i Olga són les esposes, Ernaux està a l'altra banda: ella és l'amant madura que rep un home casat i desconegut a casa —"l'home que estimes és un gran desconegut", ens diu, tot i que l'obsessió que té per l'amant estranger la té segrestada dia i nit, quan viatja sola o quan conversa amb amics.

La passió pura d'Annie Ernaux

A *La dona trencada* Simone de Beauvoir no entra ni al terreny de l'autobiografia explícita ni al del desig sexual frustrat, però moltes autores posteriors sí que ho han fet. A la novel·la autobiogràfica i supervendes *Miedo a los cincuenta*, la nord-americana Erica Jong (Nova York, 1942) cita Ralph Waldo Emerson, que intuïa la literatura que havia de venir: "Les novel·les donaran pas, amb el temps, a diaris o autobiografies". Jong s'ho apropia i va més enllà, afirma que les dones

han contribuït més a aquest gènere literari i que ha canviat la manera com els homes escriuen els llibres. De fet, els precedents d'aquestes dones desitjants venia de temps molt més remots, fins i tot anteriors a l'època de Waldo Emerson (1803-1882).

Els primers exemples de passió (quasi) sexual femenina narrada en primera persona els trobem ja a l'alta edat mitjana europea, però hi són sempre amb el pretext de la mística i de l'entrega espiritual i carnal a la divinitat. En són alguns exemples els poemes de Hadewijch d'Anvers (segle XIII) o les cartes d'Àngela de Foligno (1248-1309), que es va plantar despullada davant de la creu. Foligno, que era analfabeta, va arribar a confessar al seu capellà que la mort del marit i els fills arran de la pesta li havien suposat un alleujament: ara podia per fi dedicar-se a ser només l'amant i l'esposa de Crist. L'expressió és anàloga a la que repeteix Annie Ernaux a *Pura passió*, un llibret de menys de cent pàgines en què Ernaux relata l'afer sexual que va viure amb un estranger casat i més jove.

A l'esquerra, Simone de Beauvoir. Després de la seva *La dona trencada* moltes novel·les tracten la passió de la dona a la maduresa. A la dreta, Lluïsa Mallol a l'adaptació teatral de l'obra de Beauvoir, al TNC el 2020.

L'editora de la traducció catalana, Rosa Rey, ho explica així: "Tota la seva capacitat mental està en funció de la relació: allò quotidià és absolutament trivial i prescindible, les converses són banals, els deures familiars (amb els fills), també, tot està en funció d'ell i de les trobades següents. No és una història de dos. És la història de què li passa a ella quan està posseïda per aquesta passió". A l'obra, Ernaux destil·la el contingut dels diaris personals que va escriure embogida, i aconsegueix sublimar la passió sexual a través de la reflexió sobre el temps de l'escriptura i l'activitat literària. "En l'obra d'Ernaux", segons Rosa Rey, "sempre hi ha una reflexió metaliterària sobre per què o com escriu. A *Pura passió*, la reflexió ja la fa a la pàgina dos, en un preàmbul que pot produir desconcert, però que marca la idea metaliterària: 'L'escriptura hauria de tendir a la impressió que provoca l'acte sexual, aquesta angoixa i aquest estupor, una suspensió del judici moral.'"

Segons l'autora Najat El Hachmi, el més interessant de la novel·la *Pura passió* d'Annie Ernaux

"és que una dona amb consciència i coneixement, una dona ja feta i feminista es vegi arrossegada d'una manera tan inevitable per un home. Per mi és la història d'un desig pur i primitiu, del reconeixement honest d'aquest desig que també sentim les dones fins i tot quan sabem que tenim les de perdre. Crec que és de tot menys una història d'amor. Si ho fos, seria la mateixa de sempre: de dependència i sotmetiment, però no, és passió carnal pura".

La sort de trobar-se amb Leo Grande

Leo Grande (Daryl McCormack) és el nom fals del gigolò que contracta Nancy Stokes, la protagonista sexagenària que interpreta Emma Thompson. La vídua, que també amaga el seu nom real, ha tingut un matrimoni llarg i una vida sexual molt previsible.

Sent que se li acaba la vida i no ha tingut temps d'experimentar el plaer. A *Bona sort, Leo Grande*, la protagonista sembla que no s'acabava de decidir mai, titubeja, es fa enrere. La pel·lícula funciona gairebé com la interpretació que →

→ Lluïsa Mallol va fer de *La dona trencada*: un sol espai que és una habitació d'hotel, un monòleg. La diferència és que Leo Grande fa el rol de gurú del sexe, de savi iniciador. Ballen i amb la paraula ell aconseguix traslladar-la al moment en què, quan encara era adolescent, un noi desconegut va besar-la i refregar-se contra ella. Per contrarestar la reticència a l'acte sexual d'ella, avergonyida d'haver de recórrer a un professional perquè li practiquin sexe oral, el gigoló ha de fer arqueologia del desig sexual que ella no ha sabut desxifrar mai. El que priva la Nancy de gaudir no és una sentimentalitat excessiva, sinó l'autoconsciència, la moralitat i la ignorància respecte del seu desig i plaer sexual.

La pel·lícula és un al·legat contra la idea que les dones grans no tenen desig o l'han perdut per complet, però no veiem una dona gran acostumada a desitjar i gaudir. La protagonista encarnada per Thompson no ha viscut cap gran passió ni ha patit l'abandó de cap marit adúlter. El desig és blanc, el sexe és positiu. L'únic que Nancy té en comú amb les esposes trencades de Ferrante i Beauvoir és que té por de no estar a l'altura del seu gigoló, com si el pacte entre els dos fos marital i no fos econòmic. Abans que s'estrenés la pel·lícula, l'actriu Emma Thompson va admetre que mai no li ha agradat el seu cos, ni ara ni quan era jove. A l'última escena Nancy Stokes acaba despullada davant del mirall, el pit i el ventre caiguts, com el poema de Margaret Atwood *Miss*

Julie es fa gran: "Quant temps més podré seguir / cardant amb tanta gràcia? / No gaire més. / Les sabates amb llaçades, l'enginyosa roba íntima / amb eslàgons a l'entrecreix —Truca aquí, etcètera—, / les hauré de deixar junt amb la granota." Nancy Stokes no és Miss Julie perquè no ha tingut una vida sexual activa, però els canvis del cos en la maduresa de les dones tenen un impacte negatiu clar en la seva vida sexual.

Durant la postmenopausa, la disfunció sexual femenina supera el cinquanta per cent. Com ens advertia la marquesa de Lambert, amb el declivi de la bellesa la dona ha d'acceptar la renúncia, perquè en la passió i l'amor les virtuts morals no compensaran mai prou pel declivi del cos. La causa biològica primera és la davallada de les hormones de l'estrogen i de la testosterona, i la sociològica és la de l'estereotip interioritzat sobre l'envelliment femení. És el mantra que la dona madura no és desitjable, no és femenina, és invisible. Quan el cos és una font de depressió i d'ansietat, l'espai per al gaudi sexual disminueix, i a la inversa: una dona madura que entén la maduresa del propi cos com un reflex de la seva confiança en si mateixa. Tot i les dificultats fisiològiques de la menopausa, alguns estudis han demostrat que la libido i les fantasies sexuals acompanyen fins i tot els homes i les dones de cent anys.

Per a Lluïsa Mallol, "la Nancy de *Bona sort*, *Leo Grande* és més forta que la Monique: fa el

A l'esquerra, l'última guanyadora del Premi Nobel de Literatura i una de les seues millors novel·les. A la dreta, la marquesa de Lambert que, al segle XVII, va escriure *Sobre la vellesa de les dones*.

que creu que ha de fer, té la determinació. Veiem una dona a la seixantena que per una vegada vol sexe sense enganyar-se sentimentalment. També és veritat que en un altre pla no m'identifico gens amb la Susan: no tinc una vida sexual frustrada ni inexistent i tampoc he estat dona d'un sol home per tota la vida [...] La Monique de *La dona trencada* del futur, la de després del relat, potser arribarà a ser com la Nancy.

Com a espectadors ens sobta que una dona occidental que avui té seixanta anys hagi tingut una vida d'esquena al plaer. L'escriptora Najat El Hachmi no creu que Nancy Stokes sigui massa jove per haver viscut sense orgasmes. Una mateixa generació de dones té experiències diferents, fins i tot dins d'un mateix país occidental: "Hi ha moltes velocitats en l'alliberament sexual, hi ha un moment de la pel·li en què ella diu: Lon-

A 'Pura passió' la Nobel de Literatura de 2022, Annie Ernaux, relata l'afer sexual que va viure amb un estranger casat i més jove

dres semblava un altre país. Crec que això es pot aplicar al que passa a molts llocs a Occident: ha canviat l'imaginari sobre la vida sexual, donem per fet que tothom és lliure, però els contextos i l'educació varien molt".

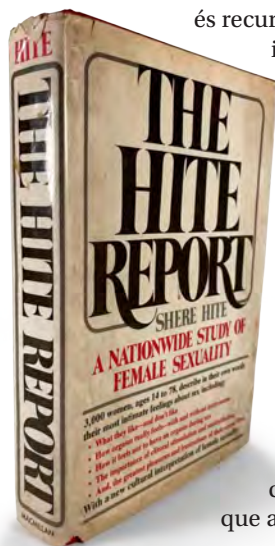
La directora Sophie Hyde no ha volgut explicar el desig d'una dona que ha desitjat tota la vida i que viu el declivi del cos des de la persistència del desig i de la cerca del plaer. No veiem una →

L'escriptora Najat El Hachmi lloa *Pura passió* de la Nobel Ernaux perquè és "la història d'un desig pur i primitiu", "tot menys una història d'amor".

EUROPA PRESS

→ Annie Ernaux desitjant i envellida, només una noia innocent que amb l'edat no ha deixat de ser-ho. En una columna a *El País*, El Hachmi aplaudia la pel·lícula dirigida per Sophie Hyde perquè reflecteix la frustració sexual de les dones, un tema que creu que encara és tabú. Tot i que és d'una època anterior, la frustració sexual de les dones nord-americanes la va plasmar la sociòloga Shere Hite al seu *Estudi de la sexualitat femenina*, que es va publicar als anys setanta i que parteix de centenars d'entrevistes a dones de totes les edats i condicions. Al seu manual, gens literari, les respostes de dones americanes apareixen transcrits tal com raja, i

és recurrent que descriguin relacions sexuals igual de monòtones i rutinàries que les que descriu la Nancy, un escenari en què ella ni tan sols aspirava arribar a l'orgasme.

"Històries d'homes que no en tenen prou amb la parella o es busquen una amant per satisfer les seves necessitats n'hi ha moltes", explica a EL TEMPS Najat El Hachmi, "però les històries protagonitzades per dones solen anar en direcció contrària. Quan la protagonista de la pel·lícula explica com era el seu marit, fa evident un desequilibri en la parella: ella volia fer coses com una fel·lació o un cunnilingus, que a ell li semblaven denigrants". •